

E-materialer, som de forstår og bruges

– en undersøgelse af forskelle i forståelsen af e-læring i hhv. et universitets- og forskningsbiblioteksforankret regi

Maria Hvid Stenalt

Cand. it.

Akademisk medarbejder og fagreferent

Volkmar Engerer

Dr. phil.

Fagreferent og seniorforsker

Jesper Boserup Thestrup

Cand. scient. pol.

Akademisk medarbejder

Abstract

Artiklen belyser, hvordan e-materialer, som et område inden for e-læring, omtales og forstås på tværs af universitetsrelaterede netværk. Artiklens hypotese er, at der er en forskel mellem universitetsforankret og forskningsbiblioteksforankret diskurs om e-materialer, og at denne diskrepans slører samarbejds muligheder og udviklings muligheder. Forfatterne argumenterer for at (gen)åbne diskursen angående e-materialer for at fremme den brede e-læring på universiteterne. I artiklen forholder forfatterne sig til artikler om e-materialer, der er publiceret i *Tidsskriftet for Læring & Medier* og til Statsbibliotekets e-materialer, som de præsenteres og formidles på bibliotekets hjemmeside.

Introduktion

Måden, vi taler om e-læringsområdet på, bygger på en bestemt forståelse af området: Hvilke opgaver der skal løses inden for området, og hvilke aktiviteter, teknologier, materialer eller objekter, der kan relateres til e-læring. Diskursen opstiller således nogle parametre for, hvad der forstås og ikke forstås som e-læring på et givet tidspunkt. Formålet med denne artikel er at undersøge, hvordan e-materialer, som et område inden for e-læring, omtales og forstås på tværs af netværk. Vores hypotese er, at der er en diskrepans mellem universitetsforankret og forskningsbiblioteksforankret diskurs om e-materialer/e-læring, og at denne diskrepans er med til at sløre udviklings muligheder og læringspotentialer inden for e-læring. Vi vil i artiklen undersøge vores hypotese ved at besvare følgende spørgsmål:

- Hvad er e-materialer i universitetsforankret e-læringsregi?
- Hvad er e-materialer i et forskningsbiblioteksforankret regi?
- Hvilke berøringsflader og forskelle synliggøres af de to områders forståelse af e-materialer?

I artiklen gennemgår vi forskelligt empirisk materiale, der angår de to områders brug og forståelse af e-materialer. Det empiriske materiale for en analyse af universitetsforankret e-læring er artikler publiceret i tidsskriftet *Læring og Medier* (LOM). Vi ville gerne have undersøgt praksis-anvendelsen af e-materialer i forskellige e-læringsmiljøer, men da de fleste undervisningssider i e-læringsystemerne ikke er åbne for udefrakommende, er dette ikke muligt. Det empiriske grundlag for analysen af et forskningsbiblioteks forståelse af e-materialer er dels en gennemgang af Statsbibliotekets e-materialer og dels en undersøgelse af, hvordan disse e-materialer anvendes i praksis i en biblioteksrelateret læringsammenhæng. Endelig opstiller vi oversigt over de to institutioners diskurs angående e-

materialer, og skitserer, hvordan de forskellige diskurser bør (gen)åbnes i forhold til fremtidigt samarbejde og udvikling af e-materialer.

E-læring som problematisk genstandsfelt

Vores genstandsfelt for denne artikel er overordnet e-læringsområdet. Området er præget af en række forskellige definitioner på, hvad e-læring er, og hvilke aktiviteter og teknologier der hører ind under området. E-læringsbegrebet virker derfor først og fremmest som et paraplybegreb for andre underbegreber eller aktiviteter såsom *medieret undervisning*, *blended learning*, *læring støttet af informations- og kommunikationsteknologi*, *ikt-støttet undervisning*, *webbaseret læring*, *fjernundervisning* osv. Disse begreber varierer på abstraktionsniveau såvel som på konkret niveau. I praksis synes e-læringsbegrebet at flytte sig i takt med, at institutionerne, teknologierne eller e-læringsaktørernes fokus flytter sig. Således kan man se, at det, der for nogle år siden blev kaldt e-læring (lms, e-læringsystemer), nu er blevet erstattet med andre systemer og teknologier (web 2.0, virtuelle verdener) osv. En gennemgang af artikler publiceret i bl.a. LOM illustrerer de skiftende forståelser af e-læring¹. Når vi i denne artikel taler om e-læring, vil det være på baggrund af den brede e-læringsdefinition, som redaktørerne for LOM nr. 4 formulerer: "læring støttet af informations- og kommunikationsteknologi" (Gomme & Nyvang 2009).

Inden for e-læringsområdet undersøger vi mere specifikt *e-materialer*, hvis berøringsflade grænser op mod universitetets læringsobjekter og forskningsbibliotekets materialer. Da e-materialer ikke er et veldefineret område, relaterer vi e-materialer til begrebet *digitale læringsobjekter*, som McGreal giver følgende arbejdsbeskrivelse: "any reusable digital resource that is encapsulated in a lesson or assemblage of lessons grouped in units, modules, courses, and even programmes" (McGreal 2004, p. 13) – for andre definitioner af læringsobjekter se hhv. Dalsgaard og McGreal (Dalsgaard 2007, p. 144; McGreal 2004, p. 3). Et læringsobjekt kan ifølge McGreal være baseret på forskellige medietyper (en elektronisk tekst, en simulation, hjemmeside, billede, video osv.), der kan anvendes i en læringssammenhæng (McGreal 2004, p. 1). Et læringsobjekt er derudover karakteriseret ved flere forskellige kvaliteter, der angår objektets kvalitet som genbrugeligt læringsmateriale. Disse kvaliteter angår ikke materialets særlige læringsmæssige eller pædagogiske aspekter. McGreal opstiller følgende kvaliteter for læringsobjekter (fremover LO) (McGreal 2006, p. 1-2):

- **Accessibility:** instructional components can be accessed from one remote location and delivered to many other locations

¹ Se listen af artikler publiceret i Læring & Medier (LOM) her: http://www.forskningsnettet.dk/da/lom_artikeloversigt.

- **Interoperability:** instructional components can be developed in one location with one set of tools (or platform) or in another location with a different set of tools (or platform)
- **Adaptability:** instruction can be tailored to individual and situational needs
- **Reusability:** instructional components can be incorporated into multiple applications
- **Durability:** instructional components can be used when base technology changes, without the need for redesign or recording
- **Affordability:** learning effectiveness can be significantly increased, while reducing time and costs
- **Assessability:** pedagogical effectiveness, price, and usability can be assessed
- **Discoverability:** components can be easily found using simple understandable search terms
- **Interchangeability:** one component can be substituted for another;
- **Manageability:** components can be handily found, inserted, replaced and substituted
- **Reliability:** the other 'abilities' can be counted on to work when needed, and
- **Retrieveability:** components can be retrieved when and where you want them.

Vi vil anvende de forskellige kvaliteter som analyseramme i forhold til vores gennemgang af e-materialer. Vi forudsætter ikke, at det optimale læringsobjekt eller e-materiale har alle nævnte kvaliteter, og vores brug af listen skal derfor ikke ses som en tjekliste. Kvaliteterne anvendes til at sammenligne de forskellige forståelser af e-materialer ud fra en produktorienteret ramme, som efterfølgende kan evalueres. I det følgende gennemgår vi det empiriske materiale, der relaterer sig til universitetsforankret e-læring, som det kommer til udtryk i tidsskriftet LOM.

Tidsskriftet Læring & Medier

Tidsskriftet Læring & Medier (LOM) er en forsknings- og formidlingskanal for e-læringspraktikere, -undervisere, såvel som -forskere på universitetsniveau. LOM beskriver sin målgruppe som undervisere, formidlere af forskningsresultater, udviklere af e-læring, planlæggere med ansvar for undervisning, læring, kompetenceudvikling og samarbejde på de videregående uddannelser. Tidsskriftet er særligt målrettet: "alle undervisere, studerende og forskere på de danske universiteter og forskningsinstitutioner med interesse for at inddrage og udvikle ikt-teknologien i en for-

midlingsmæssig og pædagogisk sammenhæng”². Tidsskriftet har eksisteret siden 2003 (i perioden 2003-2006 under navnet Tidsskriftet for Universiteternes Efter- og Videreuddannelse, fra sep. 2006 til nov. 2008 blev tidsskriftet ikke udgivet, men startede igen i november 2008 som LOM).

LOM har siden 2008 beskæftiget sig med tre temaer: *Forskning og kommunikation* (udgivet efterår 2008), *Implementering af lyd, video og interaktive medier i undervisningen* (udgivet forår 2009) og *Læringspotentialer i virtuelle verdener* (udgivet efterår 2009). Det fjerde tema vil omhandle perspektiver på e-læring. Vi har gennemset de tre første numre for at finde artikler, der forholder sig til konkrete og afgrænsede e-læringsprodukter eller e-læringsmaterialer, og som beskriver dem som en art ”produkter”. Vi fandt i alt tre artikler, der alle er publiceret i nummeret *Implementering af lyd, video og interaktive medier i undervisningen*. De tre artikler, som vi i det følgende kort opsummerer, er skrevet af hhv. 1) Simon B. Heilesen, 2) Pernille Rattleff og Leif Glud Holm og 3) Anne Chresteria Neutzky-Wulff.

Om erfaringer med podcasts i universiteternes undervisning

Simon B. Heilesen er forsker ved Roskilde Universitet, og i artiklen *Om erfaringer med podcasts i universiteternes undervisning* ser han på baggrund af litteraturstudier på virkningen af podcastmateriale i undervisningen (Heilesen, 2009). I artiklen forsøger han at sammenfatte, hvordan studerende har oplevet forskellig brug af podcasts i undervisningen, og bl.a. hvilke konsekvenser podcastbrug har for planlægning af undervisningen. Podcasts er en audiovisuel produktion, der som udgangspunkt ofte udvikles af underviseren eller institutionen til en bestemt målgruppe (men kan efterfølgende nå ud til en større målgruppe) (Heilesen 2009, p. 2). Podcasts' kombination af lyd og billeder i undervisningen er langt fra ny, men som Heilesen fremhæver, er det først nu, hvor det er blevet billigt og nemt at bruge, at der er kommet nye forbrugsmønstre. Ud fra sine studier kan Heilesen konkludere, at der ikke er et entydigt billede af brugen af podcasts, og at materialernes læringsmæssige effekt er svær at sige noget om, da den er afhængig af situationen. Erfaringerne viser dog, at brug af materialerne kan sikre mere involverende fremmødetimer, hvis f.eks. forelæsninger kan laves som en podcast. Således kan der være en effekt ved at aktivere de studerende vha. alternativt undervisningsmateriale. Ud over mediet eller materialets generelle karakteristika fremhæver Heilesen, at brug af podcasts kan opleves som bekvemmelig, fleksibel og understøtter mobilitet (Heilesen 2009, p. 6). Opsummerende formulerer Heilesen, at det som altid er et spørgsmål om, hvordan medier anvendes, snarere end et spørgsmål om, hvordan vi inddrager nye teknologier med det samme indhold. I forlængelse af dette efterlyses der flere systematiske forsøg med

² http://www.forskningsnettet.dk/da/lom_om .

podcasts som undervisningsmateriale, før der kan siges noget mere ”konkluderende” om denne materialeform.

Barrierer for ibrugtagning af videooptaget universitetsundervisning

Pernille Rattleff og Leif Glud Holm, hhv. forsker og it-konsulent ved Aarhus Universitet, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, samler i artiklen *Barrierer for ibrugtagning af videooptaget universitetsundervisning* op på erfaringer med brug af videooptaget universitetsundervisning siden 2006 (Rattleff & Holm, 2009). Videooptaget undervisning, der i denne sammenhæng bruges som supplement til undervisningen (med underviseren i fokus) og ikke som en reel afvikling af undervisningen, siges i artiklen at understøtte de studerendes læring. Hvor de studerende hurtigt ser fordelene ved materialet, er underviserne, som har deltaget, mere skeptiske (frygt for øget overvågning mm.). Erfaringerne fra Rattleff og Holm er, at studerende foretrækker de videooptagede, klassiske forelæsninger – uden forstyrrende spørgsmål fra andre studerende. Materialet muliggør repetition og fleksibilitet, som giver de studerende mulighed for at fordybe sig i materialet og skaber bedre muligheder for refleksion. Der tales om, at de studerende i højere grad får mulighed for at oprette deres eget studierum pga. den mere fleksible læring og læringsmaterialer.

Nærhed i fjernundervisning – om brugen af audio og video i sprogundervisning

Anne Chresteria Neutzsky-Wulff, videnskabelig assistent, beskriver i artiklen *Nærhed i fjernundervisning* sine egne erfaringer med brug af audio og video i sprogundervisning (Neutzsky-Wulff 2009). Brugen, der angår formidlede mindre e-læringsaktiviteter eller e-læringsproduktioner, er audio- og videobaseret og gerne baseret på interaktivitet eller med mulighed for brugerstyret progression. Indholdet er enten underviser- eller studenterproduceret materiale, der er særligt tilrettelagt for modtageren. Hvis materialet er udformet bevidst og ud fra en langtidssigtet planlægning, kan materialet være egnet til genbrug. Derimod kan hurtige kontekstbundne materialer ikke genbruges. Den pågældende brug af e-materialer har ifølge Neutzsky-Wulff givet mulighed for at formidle ”tavs viden” videre og giver mulighed for differentieret undervisning. Mediet, som materialet formidles via, er samtidig personligt, og materialet virker mere autentisk og levende, selv om produktionerne ikke er udviklet af professionelle multimedieudviklere. Afsenderens fingeraftryk på materialet er med til at begejstre de studerende og give en fornemmelse af nærhed på trods af, at de forskellige deltagere ikke er samlet i samme rum. Således kan denne form for mediebrug være med til at opbygge et socialt, vedkommende og motiverende læringsrum online.

Aktuelle karakteristika ved universitetsrelateret e-materiale

De undersøgte artikler beskriver tre forskellige bud på, hvad e-materialer er og kan. Artiklerne omhandler audiovisuelle e-materialer, hvilket er i

forlængelse af LOM-nummerets tema, der angår brugen af audiovisuelle og interaktive medier i undervisningen. Ser vi nærmere på de undersøgte artikler i forhold til deres beskrivelse af læringsmaterialerne, er der tale om en forståelse af materialerne som forholdsvis unikke materialer teknisk som læringsmæssigt. Materialerne består af særligt tilrettelagt didaktisk formidlet materiale, som er udformet på baggrund af en nær relation mellem afsender og modtager. Aktørerne vil i de fleste tilfælde stå i forhold til hinanden som underviser og studerende. Fra en udviklingsmæssig vinkel er materialet produceret af enten underviseren/institutionen eller de studerende. Det er altså fremstillet "lokalt", i nærmiljøet. Der åbnes op for et niveau af genbrugelighed i materialet (hvis det er produceret og forbedret på den rigtige måde), men det skinner dog igennem i artiklerne, at materialet primært er tiltænkt én særlig målgruppe. Dette understøttes af, at refleksioner ang. metadata, fremsøgning og muligheden for at skalere materialet ikke behandles i artiklerne. Artiklerne fremhæver derudover forskellige fordele ved materialet, som spænder over evnen til at:

- Understøtte fleksibilitet i undervisning og læring
- Understøtte et aktuelt mediebrug/en medietendens
- Understøtte læring og repetition
- Udtrykke noget "autentisk" via materialet, der virker motiverende og personligt og giver mulighed for at skabe sociale bånd mellem deltagerne på trods af adskillelse i tid og rum

Jf. McGreal synes e-materialerne, der udvikles i et universitets e-læringsregi, at kunne:

- Skræddersys til individuelle og/eller kontekstbundne hensyn (adaptability) – og altså kan tage højde for differentiering i undervisningen
- Genbruges, i princippet (reusability), men at dette ikke er det primære formål og i de fleste tilfælde ikke vil være tiltænkt, ej heller velegnet
- Være placeret ét sted, men mulige at tilgå fra mange andre steder (accessibility), hvis man dog ved, hvor materialet er placeret online
- Have en pædagogisk værdi (assessability), hvis de udvikles korrekt (autentisk f.eks.).

Det er umiddelbart mere uklart, om materialerne kan:

- Anvendes uden ændringer i design eller format, hvis grundteknologien ændres (durability). Hvis der udvikles i et særligt format, der ikke følger en standard, ville dette sandsynligvis ikke være muligt i længden
- Effektivisere læreprocessen og samtidig mindske tidsforbrug og ressourceforbrug (affordability). Dette synes ikke at være tilfældet, når/hvis underviserne selv producerer materialet, og materialet ikke genbruges. Det, der umiddelbart fremhæves, er, at de studerende kan

følge et kursus langt væk uden at bruge tid eller penge på at rejse, men der tales kun i mindre grad om, at læringen effektiviseres

- Erstatte af andre e-materialer, uden at det ændrer effekten (interchangeability). Man kan sige, at så længe materialerne ikke kan genbruges, vil de sandsynligvis også være svære at erstatte
- Udvikles med et værktøj et sted og et andet værktøj et andet sted (interoperability). Så længe der er tale om nye teknologier, vil dette sandsynligvis ikke være muligt
- Fremfindes via simpel søgeteknik, let kan anvendes på en given teknologisk platform, altid virker og kan genfindes (discoverability, manageability, reliability, retrieveability). Disse områder nævnes ikke i artiklerne.

Artiklerne forholder sig dog ikke direkte til de kvaliteter, som er inkluderet i McGreals definition. Forfatterne forholder sig snarere til e-materialernes kvaliteter i forhold til at forbedre den didaktiske formidling, online kommunikation/formidling og mediebrug/medieafprøvning. Netop i forhold til mediebrug synes anvendelsen af e-materialerne i artiklerne at bunde i et behov for at opdatere mediebrugen i undervisningen, så den i højere grad tilsvarede de unges almindelige mediebrug. At der netop er plads til at opdatere mediebrugen i undervisningen, viser en undersøgelse af Maria Hvid Stenalt og Mikkel Godsk, der bl.a. ser på studerendes oplevelse af deres mediebrug i fritiden vs. i studierne (Stenalt & Godsk 2009). Undersøgelsen viser, at de studerende anvender færre forskellige online medier i relation til deres studier, end de anvender generelt.

E-materialer i forskningsbiblioteksregi

I det følgende vil vi gennemgå forståelsen og brugen af e-materialer i en forskningsbiblioteksforankret kontekst. Spørgsmålet er, hvad der er e-materialer i en biblioteksforankret kontekst, og hvilket læringspotentiale materialet rummer. For at besvare dette ser vi nærmere på Statsbibliotekets e-materialer. Det bliver nødvendigvis en selvreflekterende og vinklet analyse, da artiklens forfattere alle er tilknyttet Statsbiblioteket.

Ud fra en praksisorienteret og biblioteksfaglig optik er e-materialer at forstå som de materialer, der kan fremsøges via en af de mange databaser (arkiver/repositories for e-materialer), der bliver stillet til rådighed af bl.a. Statsbiblioteket. På Statsbibliotekets hjemmeside er der adgang til samlinger af e-materialer via en såkaldt *databaselist*³. Tilgår man listen over e-materialer, giver den efterfølgende mulighed for en rudimentær faglig søgefunktion (kaldt 'fagområder'), suppleret med små beskrivelser af hver database (indhold, dækning, m.m.). Databaselisten er altså en biblioteksfaglig formidling af e-materialerne. Den er hierarkisk inddelt efter

³ <http://www.statsbiblioteket.dk/databaselist>.

materialernes beslægtede fagområder, beskrevet med en ens standard og fremsøges ud fra ens og standardiserede søgelogikker. Perspektivet bliver nødvendigvis informationsarkitektonisk og informationshierarkisk, når man arbejder med tilgængeliggørelse af store mængder af materialer. Der er derudover ikke megen ekstra hjælp i form af vejledende tekst forbundet med valg af databaseliste eller introduktion til listen, hvilket understreger servicens karakter af at være en søgefunktion, der "kun" skal hjælpe én videre. Når man som studerende eller forsker når frem til den konkrete database (endnu ikke det konkrete dokument), tilbyder databasen ofte en del indbyggede værktøjer, som skal muliggøre videre selvstændig dybdesøgning i og genfindning af materialer på artikelniveau – dvs. det konkrete e-materiale. Rent teknisk hentes flere af e-materialerne fra andre databaser. Formatet vil ofte være standardiseret og udbredt, således at mange er i stand til at tilgå materialet fra mange forskellige steder uden problemer. I databaselisten er der adgang til følgende typer e-materialer for forskere og studerende ved Aarhus Universitet:

- E-bibliografier (med referenceoversigt og/eller adgang til selve materialet, dvs. artiklen)
- E-opslagsværker (encyklopædier, håndbøger og lignende)
- E-tidsskriftspakker
- E-bogspakker med indbyggede søgemuligheder.

Databaselisten er målrettet e-materialer i form af tekster/artikler, dvs. de klassiske biblioteksmaterialer. Uden for listen findes andre materialetyper, bl.a. Statsbibliotekets samling af danske audiovisuelle materialer. De audiovisuelle materialer kan alt efter bibliotekets aftale med bl.a. Copydan enten streames fra Statsbibliotekets hjemmeside eller hjemlånes i digitalt format (udlånsmulighederne varierer fra materiale til materiale og er bl.a. afhængig af brugernes status som hhv. studerende eller forsker). De audiovisuelle materialer består mere konkret af:

- Danske radio- og tv-programmer
- Danske reklamefilm og tv-reklamer
- Danske hjemmesider (via netarkivet med begrænset adgang).

Statsbibliotekets e-materialer ses således først og fremmest ud fra en bred faglig kontekst og med et tilgængeliggørelsesaspekt for øje. Det vil sige, at de enkelte artikler eller f.eks. radiooptagelser ikke vurderes ud fra det enkelte materiales faglige kvaliteter, men ofte ud fra "pakkens" faglige kvalitet (hvad dækker den og på hvilket fagligt niveau), søgetekniske kvaliteter (hvor let er det at finde artikler, hvor mange metadata er der, og hvilke redskaber får man stillet til rådighed) og tekniske kvaliteter (kan materialerne bruges uden installation af særligt software eller programmer, virker systemet).

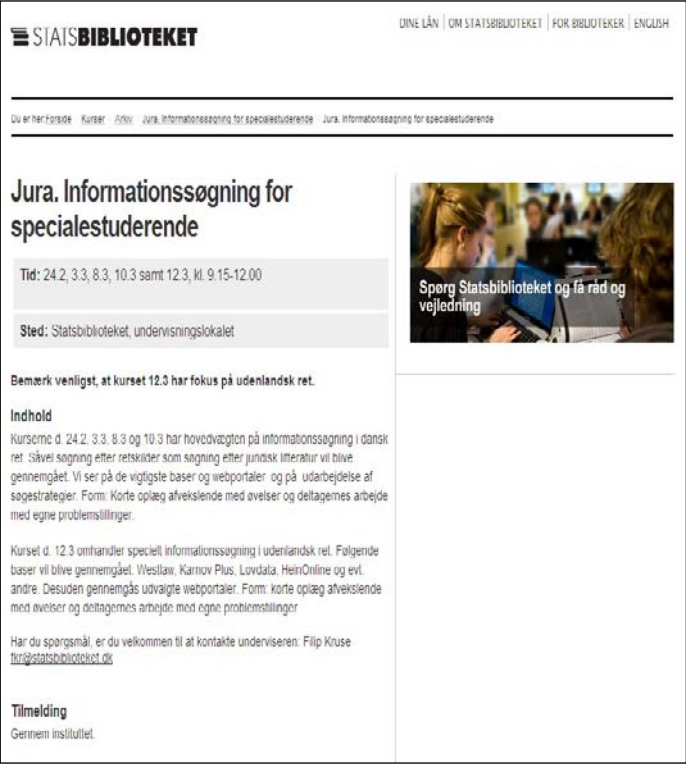
Forskningsbibliotekets udfordring er at formidle e-materialer, der relaterer sig til forskere og studerendes forsknings- og studieaktiviteter, men fra en, hvad man kunne kalde, sekundær position og uden et reelt didaktisk og studiemæssigt ansvar. Bibliotekets rolle i forhold til f.eks. de studerendes studie er bl.a. at understøtte studie- og evt. kommende forskningsaktiviteter. Det læringsfokus, som biblioteket har, er således et andet end det, som en underviser måtte have, og som kan være mere emnefokuseret. Der er forskellige tiltag i bibliotekets domæne, som er rettet mod læringsaktiviteterne på universitetet. Det ene tiltag er bibliotekets udbud af kurser til studerende og forskere, som skal højne deltagernes evne til at bruge forskningsressourcer og øge kendskabet til dem. Det andet tiltag er at højne brugen af og synliggøre de indbyggede faciliteter, som findes i gode og dyre databaser, som kan støtte den studerende i sit studie. Vi gennemgår i det følgende Statsbibliotekets udbud af online kursussider og dernæst databasers indbyggede læringsfaciliteter.

Formidling af Statsbibliotekets e-materialer på kursussider

Statsbibliotekets kurser dækker over generelle bibliotekskurser, referencehåndteringskurser, fagdidaktiske informationssøgningskurser til kurser for specialestuderende. Kurserne afvikles enten af Statsbiblioteket alene, eller i samarbejde med universitetsundervisere eller med institutbiblioteket. Vi har set på 49 kursussider fra efteråret 2009 og foråret 2010⁴. Siderne er alle meget forskellige i deres opbygning: Enkelte består af rene præsentationer af kurser (figur 1), hvorimod andre består af mere udbyggede samlinger af filer og henvisninger til hjemmesider, databaser med videre (figur 2).

Siden "Teologi. 4. Semester" (figur 2) er et godt eksempel på en typisk kursusside, som henviser til forskellige former for materialer og ressourcer udbudt af Statsbiblioteket. Kursussiden rummer oplysninger om, hvornår kurset afholdes, hvor det afholdes, kursets indhold og den kursusansvarlige. Derudover er der henvisninger til flere typer ressourcer med et generelt indhold eksempelvis ordbøger (som Gyldendals Ordbøger), søgemaskiner (som Google), e-bøger som Statsbiblioteket stiller til rådighed (som Ebrary) og forskellige muligheder for at søge artikler og bøger (som Bibliotek.dk og Statsbibliotekets eget katalog). Endeligt henvises der til fagspecifikke kilder (som ATLA og New Testament Abstracts) og en enkelt henviser direkte til bøger i Statsbibliotekets samling. Det direkte link til den konkrete post/bog gør det hurtigere og lettere for brugeren at se, om og hvor en bog er tilgængelig og kan lånes. Generelt henviser kursussiderne kun til få dokumenter (docx, ppt, pdf eller lignende), og der er en tendens til, at disse dokumenter omhandler informationskompetencerelaterede ressourcer og ikke er fagligt relaterede. Derudover henviser 32 af kursussiderne til en lang række eksterne hjemmesider og databaser (fagspecifikke såvel som generelle).

⁴ Til den 8/2 2010.

The screenshot shows the Statsbiblioteket website. At the top left is the logo 'STATSBIBLIOTEKET'. To the right are links for 'DINE LÅN', 'OM STATSBIBLIOTEKET', 'FOR BIBLIOTEKER', and 'ENGLISH'. Below the header, there is a breadcrumb trail: 'Du er her: Hjem > Kurser > Jura > Jura, Informationssøgning for specialestudierende > Jura, Informationssøgning for specialestudierende'. The main heading is 'Jura. Informationssøgning for specialestudierende'. Below this, there are two boxes: one for 'Tid: 24.2, 3.3, 8.3, 10.3 samt 12.3, kl. 9.15-12.00' and another for 'Sted: Statsbiblioteket, undervisningslokalet'. To the right of these boxes is a photograph of a person at a computer with the text 'Spørg Statsbiblioteket og få råd og vejledning'. Below the photo, there is a section titled 'Bemærk venligst, at kurset 12.3 har fokus på udenlandsk ret.' followed by an 'Indhold' section. The 'Indhold' section contains two paragraphs of text describing the course content. At the bottom of the page, there is a 'Tilmelding' section with the text 'Gennem instituttet.'

Figur 1. Jura. Informationssøgning for specialestudierende

De andre henvisninger, der præsenteres på kursussiderne, angår primært tilmeldingsproceduren. Endeligt henvises der spredt til Delicious, hjemmesider for forskere på Statsbiblioteket, wikier og AULA, som er et af Aarhus Universitets e-læringssystemer⁵.

Udover kursussiderne anvender enkelte fagreferenter også wikier til formidling. Wikierne blev oprettet i forbindelse med en omlægning af Statsbibliotekets hjemmeside i 2007. Målet med wikierne er at give AU-biblioteker mulighed for at præsentere faglige ressourcer. Vi har i forbindelse med denne artikel gennemgået syv forskellige wikier, der dækker meget forskellige områder: Historie, Referencehåndtering og udvalgte databaser, Biologi, Kemi, Informationsvidenskab, Geologi samt Idræt. Wiki-siderne er ikke ensartede, og intervallerne for opdateringer er varierende. Sidernes indhold minder i høj grad om kursussidernes, men der er en tendens til, at wikierne er mere fagspecifikke ved i højere grad end

⁵ Information om kursussiderne og wikierne er baseret på samtaler med ansatte på Statsbiblioteket. Der er ikke tale om interviews.

kursussider at henvise direkte til fagligt specifikke databaser, søgemaskiner med videre.

De beskrevne kursus- og wiki-sider er tilgængelige for alle online. De er selvstændige ressourcer, som ligger uden for universitetets e-lærings-systemer (en undersøgelse af universitetsstuderendes mediebrug i relation til deres studieaktivitet viser, at de studerende ofte besøger de kursussider, som underviseren opretter til et undervisningsforløb (Stenalt & Godsk, 2009)). Kun i enkelte tilfælde er Statsbibliotekets materialer præsenteret i et e-læringsystem af en fagreferent⁶. Pt. indgår Statsbiblioteket i et forsøg kaldet *Bibliotekarer i FirstClass*⁷, hvor ideen er at kunne tilbyde de studerende en præsentation af e-ressourcer fra en fagreferents vinkel, men integreret i e-læringsystemet og kursussiden⁸.

Vores undersøgelse af Statsbibliotekets egen formidling af e-materialer i en faglig kontekst afslører, at der er forskellige måder at integrere e-materialer i en læringsammenhæng. Den primære formidling af e-materialer fokuserer på at gøre links og ressourcehenvisninger fra Statsbibliotekets egen side tilgængelige i en faglig kontekst. Denne didaktiske formidling af e-materialer ligner umiddelbart den, som tidligere undersøgelser har fundet mest udbredt blandt undervisere. Ser man på tidligere undersøgelser af e-læring på universitetsniveau konkluderer de netop, at e-læring i praksis ofte (eller tidligere) begrænser sig til distribution af oplysninger, dokumenter og informationer – uanset mediets potentiale for brugerinddragelse (Holst Hansen, Sidelmann Jørgensen, & Kruse Knudsen 2006; Stenalt, 2006). Der er dog én central forskel: Hvor universitetsundervisere primært distribuerer konkrete dokumenter, henviser Statsbiblioteket til større e-materialepakker. Dette relaterer sig til den tidligere omtalte anden rolle og det andet læringsfokus for et forskningsbibliotek: For Statsbibliotekets fagreferenter ligger læringspotentialet i måden, som underviseren bruger materialet på, og i måden som de studerende selv fremsøger materialet – dvs. i de læreprocesser, der er omkring materialet.

Relateres Statsbibliotekets forståelse og brug af e-materialer til McGreals digitale læringsobjekter, lever materialerne som "masse" op til kvalitetsområderne angående:

- Accessibility, adaptability, interoperability, reusability, durability, discoverability, interchangeability, manageability, reliability og retrieveability.

⁶ Det aktuelle kursus blev afholdt i 2009. Kursets hjemmeside eksisterer ikke længere.

⁷ I projektet indgår fagreferenterne Volkmar Engerer og Anne-Marie Eskerod, der begge er ansat på Statsbiblioteket.

⁸ I dette tilfælde vil det være FirstClass, der anvendes på Det Humanistiske Fakultet, Aarhus Universitet.

Derimod er det mindre sikkert, eller umiddelbart ikke muligt at vide, om de lever op til kravene om:

- Affordability, assessability.

I det følgende uddyber vi de læringspotentialer, der ligger i brug af databaser til litteratursøgning mv. set fra en forskningsbibliotekarisk optik.

Læringspotentialer i bibliotekets e-materialer

De enkelte e-materialers læringspotentiale afhænger af den kontekst og didaktiske ramme, som materialet indsættes i eller anvendes indenfor (Dalsgaard 2007, p. 156; McGreal 2004, p. 5). Ud fra den optik er der et læringspotentiale ved alle e-materialer. Statsbiblioteket ser på sine materialer som *åbne læringsressourcer* (Dalsgaard, 2007). De er ikke-didaktiserede ressourcer, der kan anvendes i forskellige læringsammenhæng af forskellige undervisere, forskere og studerende. Som deciderede læringsmaterialer er de remedieringer af eller en elektronisk pendant til de klassiske kompendier og pensummateriale (både biblioteket på Aarhus School of Business (Harbo & Stenholt 2006) og Institut for Informations- og Medievidenskab har afprøvet og til dels beskrevet mulighederne og udfordringerne ved det elektroniske kompendium⁹. Selv om de enkelte e-materialer ikke rummer en iboende didaktisk formidling, er de typisk integreret i et bibliotekssystem eller lignende (repositories, arkiver, databaser mm.), der muliggør læring i en bibliotekarisk optik. Den læring, der her er fokus på, angår udvikling af generelle informationskompetencer hos den studerende (informationskompetencebegrebet er yderligere forklaret i en artikel af Volkmar Engerer og Jesper Boserup Thestrup (Engerer & Thestrup 2009)). Der er tale om et læringsfokus, der fokuserer på at forbedre og understøtte den studerende i at kunne finde informationer, håndtere dem og bruge dem effektivt i forhold til deres studie og på tværs af kursusforløb. Som eksempel kunne det være aktiviteten angående indsnævring af specialeområde via en søgning på eksisterende litteratur inden for området, opslag i opslagsværker mm. eller den efterfølgende fremfindning af litteratur, der skal bruges til at perspektivere eller understøtte specialet. Databaserne understøtter ved hjælp af forskellige instruktive faciliteter effektive søgninger, som skal lede f.eks. studerende frem mod målet på et kvalificeret og reflekteret grundlag.

En muligvis fuldstændig liste over faciliteter i eksempelvis databaser med e-materialer, der faciliterer det læringsfokus, som bibliotekerne fokuserer på, kunne efter vores mening se sådan ud:

- Tesauri
- Klassifikationssystemer/systematikker

⁹ http://www.podcast.au.dk/?p=episode&name=2008-04-03_christian_dalsgaard-podcast.flv.

- Alle slags emneordstyrede, automatisk genererede henvisninger til beslægtede materialer, som er direkte indlejret i søgebilledet (globalt eller pakkeinternt, henvisninger peger både på nyere og ældre materiale)
- Kvalitetsprøvede "håndlavede" krydshenvisninger, som forbliver inden for det samme værk (mest opslagsværker, peger kun bagud i tiden)
- Emneordbaserede kædesøgninger, og
- Alle arter emneindices (især i e-håndbøger).

Eksempel: Tesauri

Tesauri er fortegnelser over ord (til tider hierarkisk strukturerede), som karakteriserer tekster emnemæssigt. Tesauri er en nyttig søgefacilitet, som kan bruges til at finde emnemæssigt relaterede tekster til en allerede given tekst og i forhold til at søge litteratur til et emne som novice. Tesauri er typiske redskaber i de klassiske fagbibliografier, og næsten alle bibliografiske baser i *Cambridge Scientific Abstracts (CSA Illumina)* har f.eks. deres egne tesauri. I håndbøger erstattes tesauri som regel af subject index. Subject index lister de ord, som ikke findes som opslag i selve opslagsværket, og er derfor et nyttigt supplement. Et godt eksempel er *Encyclopedia of Language and Linguistics*, hvor det udbyggede subject index leder til et emne-index med klikbare tværhenvisninger.

Tesauri er ikke hyppige i tidsskrift- og e-bogspakker. Tidsskriftpakker, som fx den klassiske *Project Muse*, dækker normalt ikke kun ét fag/én disciplin, men flere forskellige fagområder. Tesauri, som bygger på et homogent emne-grundlag, erstattes her tit med en opdeling i fagområder, hvor det først bliver muligt at anvende emneord indenfor et fagområde i andet skridt. En lignende konstellation findes i forbindelse med e-bogspakker, hvor *Ebrary* nok er det mest prominente eksempel. I *Ebrary*, som tilbyder bøger online fra alle fag og discipliner, bliver man i All Subjects præsenteret for en liste af fagområder, som i skridt to giver mulighed for mere forfinede søgninger vha. søgeord inden for et bestemt fagområde. Også her kan gælde, at en to-skridts-opdeling i fagområde og en underliggende finstrukturering vha. emneord erstatter en decideret tesaurus.

Eksempel: Klassifikationssystemer

En klassifikation (eller en systematik) er et hierarkisk opbygget begrebs-system bestående af over- og underbegreber, som i reglen dækker et helt vidensområde. Nogle af klassifikationerne bliver specifikt udviklet og vedligeholdt af bibliotekerne for at målrette formidlingstilbud til deres kunder. Et eksempel på sådan en biblioteksspecifik systematik er den såkaldte "Bendtsen-systematik", som har været Statsbibliotekets klassifikationssystem indtil ca. år 2000. Systematikker har, ifølge systematikkers brede dækning, en overordnet inddeling på det højeste niveau i fagområder

tilfælles – først under hvert enkelt fagområde udfoldes den systematiske struktur i over- og underbegreber. Systematikker kan, i modsætning til tesauri, således håndtere uhomogene emneområder.

De forskellige iboende søgefaciliteter i systemerne kan fremme læring. De er med til at udvikle brugernes kompetencer i forhold til at fremsøge informationer på mere eller mindre bar bund, finde relationer mellem materialer og organisere informationer. Faciliteterne er ikke fagdidaktiske, men brede og anvendelige i mange forskellige systemer og situationer. Man kan sige, at der findes en "didaktisk orden" i miljøet omkring materialerne, der understøtter individuel læring på et højere niveau med fokus på selvstændighed og brug af faglig viden. Det er dette læringsfokus, som et forskningsbibliotek som Statsbiblioteket har og også ser e-materialer i forhold til.

Berøringsflader for e-materialer

I den sidste konkluderende del af artiklen vil vi forsøge at besvare spørgsmålet om, hvilke berøringsflader og forskelle, som de to områders forståelse af e-materialer afslører. Det empiriske materiale viser en tydelig forskel på forståelsen og brugen af de e-materialer, som hhv. forfatterne i LOM omtaler, og forståelsen og brugen af de e-materialer som Statsbiblioteket har.

Vi har anvendt McGreals ramme til sammenligning af e-materialer, som de kommer til udtryk i en hhv. universitetsrelateret og forskningsbiblioteksrelateret kontekst. Med McGreals ramme som spejl synes forskellen at angå tekniske, søgemæssige såvel som didaktiske aspekter. LOMs e-materialer er udviklet til og målrettet en veldefineret ramme eller målgruppe, som gør materialerne ufleksible i forhold til deling med andre – indholdsmæssigt og typisk også teknisk. Statsbibliotekets materialer er målrettet større målgrupper og bred udbredelse, og materialet er mere fleksibelt (indholdsmæssigt og teknisk). LOMs materialer er i højere grad instruktive læringsobjekter (der er dog forskel på i hvor høj grad dette gør sig gældende i artiklerne) med didaktiske mål i forhold til Statsbibliotekets ikke didaktiserede læringsmaterialer. Man kan næsten sige, at en kombination af de to materials egenskaber ville udgøre et "godt" digitalt læringsobjekt set indenfor vores analyseramme. Ikke desto mindre kan man anfægte, at ingen af materialerne er udviklet med det for øje at leve op til LO-karakteristika, og at et analysegrundlag, der går i den retning, derfor ikke får alt med. Således også vores analyse, der samtidig arbejder ud fra et skævt empirisk grundlag. Ikke desto mindre finder vi, at analysen hjælper os med at pege på en central udfordring: At den anvendte diskurs i begge tilfælde måske skaber en unaturlig eller ikke nødvendig diskrepans i relationen mellem materialerne, og at de bagvedliggende læringsfoci og kulturelle værdier slører et naturligt samspil mellem de to typer af e-materialer.

Diskursen som rammesættende

En tekst kan ud fra en diskursanalytisk tilgang ses som en diskursiv handling eller ytring, der ifølge diskursanalytiker Teun A. van Dijk rummer et mål og et motiv (Dijk, 2009). De faglige artikler, som vi beskæftiger os med, har alle en beskrevet hypotese eller problemformulering, og der vil derfor sjældent være nogen tvivl om, hvad de aktuelle tekster vil sige på udsigelsesniveauet. Derudover kan ytringen også have et motiv, der ikke lader sig synliggøre på udsigelsesniveauet, men som kan findes ved at se nærmere på, hvad der siges, hvordan det siges, i hvilken kontekst og fra hvilken position. Jf. Dijk forholder en diskursiv handling sig til en kontekst (Dijk 2009, p. 24), som dels muliggør teksten, og dels rammesætter tekstens form og referenceramme. Et vigtigt element i forhold til konteksten er det sociale kognitive niveau, dvs. fælles kulturelle værdier såsom viden, holdninger, ideologier, normer og værdier (Dijk, 2009 p. 24). En ytring er på denne måde ikke alene et resultat af forfatterens egne holdninger, viden mm., men også et resultat af et givet socialt niveau med et fælles kognitivt udgangspunkt. Med dette ekstra perspektiv kan en artikel ses som forfatterens forsøg på at konstruere en forståelse af det felt, som han/hun arbejder indenfor til eget og andres brug (dette kunne være at præge, definere, underbygge eller strukturere et område eller en situation) og, ikke mindst, et forsøg på at forbedre feltet. Det samme gælder for valg af tema på tidsskriftsniveau, som også kan ses som en diskursiv handling, der ønsker at præge læseren/modtageren i en bestemt retning.

Tekster kan i forlængelse af dette også ses som strategiske tekster, der vil påvirke andre og en given situation. Som strategiske tekster vil de typisk, som Pälli, Vaara og Sorsa anskueliggør i deres artikel om diskursanalyse af strategiske, administrative dokumenter, operere med betingelser, der inkluderer visse muligheder og udelukker andre (Palli, Vaara, & Sorsa, 2009). Disse strategiske markører er for andre (der står uden for konteksten eller netværket) med til at definere eller signalere, hvad der kan arbejdes sammen om, og hvad der ikke kan arbejdes sammen om.

Ser man således diskursanalytisk på det empiriske materiale, som vi har gennemgået, kan en konklusion være, at der inden for de to forskellige institutioner (universitetet og biblioteket) eksisterer forskellige diskurser, som definerer de betingelser, der er for at indgå i dialog om områdernes læringsmaterialer. Firkantet kan man sige, at der er en fare for, at de to institutioner ikke taler sammen i høj nok grad, fordi diskursen kan udelukke den anden part. Vi forsøger i nedenstående oversigt (tabel 1) at sammenfatte, hvilke betingelser der eksisterer i diskursen om e-materialer, og hvilke karakteristika for e-materialer der kommer til udtryk i det empiriske materiale.

DISKURSANALYSE AF E-MATERIALER	I LOM-regi	I Statsbibliotekets regi
Relation mellem afsender og modtager	Nær/ tæt/ personlig	Fjern/ distanceret/ upersonlig
Relation til undervisningssituation	Tæt relation, direkte faglig didaktisk formidling	Fjern relation, understøttelse af den faglige formidling
Udvikling af materialet	Lokalt	Fjernt
Medievalg	Gerne interaktive og audiovisuelle medier	Primært ikke-interaktive medier og tekstbaserede medier
Genbrugeligt	Nej	Ja
Søgefaciliteter	Få/ingen	Mange/flere
Skalerbart	Nej/måske	Ja
Læringsfokus	Angår faglige kompetencer, ofte integreret i materialet, eller materialet er udviklet med en læringssituation for øje, didaktiseret materiale	Angår informationskompetencer, ofte ikke til stede i det enkelte materiale, men omkring materialet (via søgefaciliteter og/eller vejledning på biblioteket), ikke-didaktiseret materiale

Tabel 1.

Forskellen i diskurs (og fokus) angår også mere forankringsmæssige aspekter (tabel 2):

	Universitet	Bibliotek
Rolle	Personaliseret materiale, undervisning, vejledning, repetition, uddybning, cases m.m.	Ikke-personaliseret vidensmateriale, baggrund, teori (kompendium-tekster), cases til undervisning eller opgaver m.m.
Placering	Ikke-institutionaliseret og/eller institutionaliseret placering, ikke-kategoriseret eller ikke-ordnet	Institutionaliseret placering, ordnet i bibliotekskatalog, repositories m.m.

Tabel 2.

Den anvendte diskurs, som vi har set på, angiver meget forskellige forbindelser til materialet og kulturelle værdier forbundet med materialet. Det bliver klart, at det udviklingsmæssigt og læringsmæssigt interessante e-materiale er det, som omtales i LOM-regi. Det derimod mindre eksperimenterende materiale, der dog også kan anvendes inden for e-læringsområdet, og som i meget høj grad er målrettet bred universitær forankring og brug, findes i bibliotekets eller institutionens regi. Diskursen i LOM rammesætter således universiteternes aktuelle e-materialer som de materialer, der er opstået på baggrund af (ofte) lokale udviklingstiltag og i en tæt relation mellem underviseren og de studerende. Det er umiddelbart et fokus, der ud fra vores gennemgang af et forskningsbiblioteks fokus, udelukker bibliotekerne, der arbejder med materiale-pakker og materialer, der kan indgå i en stabil og mere eller mindre fremtidssikret driftssituation. Dette må være et dilemma for begge institutioner og rejser følgende spørgsmål eller diskussioner:

- Hvad er pt. den mest udbredte brug af e-materialer, og kan vi (universiteterne såvel som bibliotekerne) gøre noget eller mere for at understøtte dette og videreudvikle?
- Hvordan vil fremtiden se ud for e-materialer – hvilken retning bevæger det store universitet sig i, og hvordan kan dette understøttes?
- Hvornår er et medie-brug udbredt nok til at det forsøges standardiseret og understøttet af institutionen?
- Er der behov for flere udviklingsprojekter, der angår bibliotekernes e-materialer, eller er disse uinteressante i relation til e-læring?
- Er der behov for at åbne e-læringsdiskursen?

Vi finder, at det bliver nødvendigt at diskutere disse spørgsmål. Ved at anvende forskningsbibliotekets materialer som dåseåbner for universitetsudviklet e-materiale synes vi at se, at universitetsudviklet materiale rummer store fordele og muligheder i forhold til fokuseret læring og læringsmål. Det relationelle aspekt ved udvikling af materialerne er med til at skabe en didaktisk dialog mellem studerende og undervisere. Dog viser tidligere undersøgelser, at denne form for e-læringsbrug endnu er begrænset, og at e-materialer beskrevet i LOM kun udgør en mindre del af de e-materialer, som undervisere vælger at inddrage i den didaktiske formidling, der finder sted via et e-læringssystem. Undersøgelsen viser også, at der er behov for at videreudvikle materialet i forhold til faste standarder, fremsøgning og arkivering, hvis man har et ønske om, at materialet på sigt også skal kunne bruges, og evt. også af flere. Materialerne på universitetsniveau bliver udformet afhængigt af enten institutionens eller underviserens valg og/eller erfaring. Materialerne vil derfor dels være afhængige af de kompetencer, som udvikleren har, og dels være afhængige af institutionens udbud af teknologier eller udviklerens egen viden om medier. Dette kan betyde, at medierne, som måske let kan

integreres og tilgås på et enkelt kursus med en mediekompetent underviser, kan være svære for andre undervisere eller studerende at tilgå og integrere.

Vi finder også, at vi ved at anvende universitetsudviklet materiale som dåseåbner for forskningsbibliotekets materialer kan se, at bibliotekernes materialer er genbrugelige i meget høj grad, og at de er sikre forskningsmaterialer i fremtiden. Bredden i materialerne betyder, at mange kan anvende materialet mange gange. Materialerne er i de fleste tilfælde udformet i et kendt og lettilgængeligt format (tekst), og medievalget (adgang til tekst eller pdf-filer via databaser) betyder, at materialet er let at tilgå og let kan integreres i forskellige læringsmiljøer (eksempelvis via links eller ved at gemme dokumentet direkte). På den anden side peger vores analyse i retning af, at bibliotekets diskurs, læringsfokus og de bagvedliggende kulturelle værdier tilknyttet bibliotekets e-læringsmaterialer kan være en hindring i forhold til større integration af materialerne i en e-læringsammenhæng. Det vil sige, at så længe bibliotekernes e-materialer formidles med fokus på processerne og systemerne omkring materialerne, vil der være en fare for, at de ikke behandles som reelle e-læringsmaterialer. En konsekvens af materialernes manglende integration i en e-læringsdiskurs kunne være, at materialernes "e-læringspotentiale" ikke synliggøres, afprøves og videreudvikles i universitetssammenhæng.

E-materialerne opfylder hver deres rolle i forhold til at støtte de studerende i deres studie. Forskningsbibliotekets e-materialer anvendes ofte som grundlæggende teoretisk materiale i undervisningen, hvorimod universiteternes e-materialer bruges til at formidle og omsætte de faglige tekster til viden. Forskningsbibliotekets e-materialer og formidlingen af dem er derudover anvendelige i forhold til klassiske studie- og forskningskompetencer; det at kunne finde kvalificeret viden og kilder og det at vide, hvordan denne viden er fundet (hvad man har udeladt, og hvad man har medtaget). Vi ser dette som en evne, der er relateret til det at være studie- og forskningskompetent. Systemerne, der tilvejebringer de forskellige materialer, er dog læringsmæssigt tænkt forskelligt. Bibliotekets læringsfokus relaterer sig i meget høj grad mod den klassiske videnskabelige praksis. De læringsprincipper, der er at finde i de forskellige databaser eller søgemaskiner, bygger således også på klassiske eller grundlæggende forsknings- og studiekompetencer: Viden om underbegreber og underelementer inden for ens fagområde og evnen til at opløse et budskab/forskningsresultat og identificere de forskellige elementer i diskussionen eller argumentationen. Systemerne bygger på en logik, der ikke tilrettelægges ud fra brugerens studiemæssige niveau eller viden, men forsøger at være anvendelig for så mange som muligt og så neutral som muligt. Målet er en kvalificeret søgning, som i en bibliotekarisk optik kan realiseres, hvis man er i stand til at foretage bestemte handlinger i systemet. Om søgningen er kvalificeret, afhænger af den studerendes evne til at konkretisere sit behov

for informationer og evne til at omsætte denne viden til relevante handlinger i forhold til systemets logik. Det er i realiteten et bagvedliggende instruktivistisk lærings syn, som i visse tilfælde ikke harmonerer med universitetets læringsvinkel. Således kan de forskellige læringsvinkler og bagvedliggende kulturelle værdier og normer være en udfordring i forhold til at skabe synergi mellem de forskellige e-materialer og brugen af dem i e-læringsregi og i e-læringseksperimenter¹⁰.

Diskrepansen i diskursen og på sin vis det bagvedliggende lærings syn, som vi finder i materialet, kan i sidste ende betyde, at udviklingsmuligheder og synergimuligheder, der kunne skabe et bredt e-læringsløft, overses. Der er derfor behov for at genåbne begge diskurser i forhold til at fremme e-læring og e-læringsmulighederne på universiteterne.

Referencer

- Dalsgaard, C. (2007). *Åbne læringsressourcer - mod en sociokulturel teori om læringsressourcer*. Århus: Institut for Informations- og Medievidenskab, Aarhus Universitet.
- Dijk, T. A. v. (2009). *Society and discourse : How context controls text and talk*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Engerer, V., & Thestrup, J. B. (2009). Informationskompetence på biblioteket, på universitetet og imellem. *Arbejdsrapporter fra Center for Undervisningsudvikling*, 7-30. Århus: Aarhus Universitet.
- Gomme, J., & Nyvang, T. (2009). *Call - LOM #4 – perspektiver på e-læring*. Fundet 01.12.2009 på: http://www.forskningsnettet.dk.ez.statsbiblioteket.dk:2048/sites/default/files/file/LOM/lom4_call.pdf
- Harbo, K., & Stenholt, H. (2006). Med biblioteket som allieret i e-læringmiljøer. *Tidsskriftet for Universiteternes Efter- Og Videreuddannelse*, (7). Fundet 29.02.2010 på: <http://www.forskningsnettet.dk/da/lom0704>.
- Heilesen, S. (2009). Om erfaringer med podcasts i universiteternes undervisning. *Tidsskriftet Læring og Medier*, (2). Fundet 29.02.2010 på: http://www.forskningsnettet.dk/lom_0209_1.
- Holst Hansen, H., Sidelmann Jørgensen, D., & Kruse Knudsen, I. (2006). Gider vi e-læring på campus? In H. Mathiasen (Ed.), *Læring og it*:

¹⁰ Et forsøg på at forene de forskellige læringsvinkler og diskurser er Studiemetroen (<http://www.studiemetro.au.dk/>). Studiemetroen er udviklet af Center for Undervisningsudvikling på Aarhus Universitet og er en interaktiv studievejledning til studerende. Studiemetroen har fokus på de grundlæggende studiekompetencer, herunder de biblioteksorienterede *informationskompetencer*.

Kompetenceudvikling på de videregående uddannelser. Århus: Aarhus Universitetsforlag.

- McGreal, R. (2004). Learning objects: A practical definition. *Journal of Instructional Technology and Distance Learning*, 1(9), 1-12. Fundet d. 10.01.2010 på: http://itdl.org.ez.statsbiblioteket.dk:2048/Journal/Sep_04/article02.htm.
- McGreal, R. (2006). *Online education using learning objects*. London: Routledge.
- Neutzsky-Wulff, A. C. (2009). Nærhed i fjernundervisning – om brugen af audio og video i sprogundervisning. *Tidsskriftet Læring og Medier*, (2). Fundet 10.01.2010 på: http://www.forskningsnettet.dk/lom_0209_8.
- Palli, P., Vaara, E., & Sorsa, V. (2009). Strategy as text and discursive practice: A genre-based approach to strategizing in city administration. *Discourse & Communication*, (3), p. 303-318.
- Rattleff, P., & Holm, L. G. (2009). Barrierer for ibrugtagning af videooptaget universitetsundervisning. *Tidsskriftet Læring og Medier*, (2). Fundet 10.01.2010 på: http://www.forskningsnettet.dk/lom_0209_3.
- Stenalt, M. H. (2006). *Evaluering af AULA – december 2005*. Århus: E-læringsenheden, Aarhus Universitet (note: arbejdsrapport). Fundet d. 27.02.2010 på: http://www.au.dk/fileadmin/www.au.dk/e-laeringsenheden/e-laering_og_ikt/publikationer/evaluering05.pdf.
- Stenalt, M. H., & Godsk, M. (2009). Studerende og underviseres brug af digitale medier. *Tidsskriftet Læring og Medier*, (2). Fundet 10.01.2010 på: http://www.forskningsnettet.dk/lom_0209_2